

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta 1 gold. 30 kr. Spise in dopise prejema vredništvo, naročnino, oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 3.

V Ljubljani 1. februarja 1873.

Tečaj XIII.

Otroci, roke na klop!

Od kod pride, da so naši otroci tolikanj nevbogljivi, tolikanj terdovratni in oterpanjeni do lepega opominovanja? Svojo nedolžnost so zgubili; nedolžno dete rado vboga, posluša in spoštuje svoje starše in učenike. Od marsikterih se lahko reče: tako majhen, pa že tako hudooben! — Od kod pride, da mladenči pri vseh pripomočkih, pri vsem opominjevanji in svarjenji učnikov in staršev tako slabo napredujejo? od kod pride, da veliko mladih ljudi boleha, hira in merjè? Temu vprašanju odgovarja sveto pismo in tudi vsakdanja skušnja: „Kdor dela djanje, ga bodo hitro červi snedli“. Lepo se razcvita krasna cvetka na polji v spomladanskem vremenu; nebeška rosa jo napaja; solnce jo greje in oživlja; a cvetka začénja rumeneti, hirati, in se posuši; červ je korenino glodal; — še lepše se razcvita mladi človek, čverst mladeneč, zala deklina; rosa nebeške milosti ga napaja, in lepi nauki učnikov in staršev ga spodbujajo k vsemu dobremu; a lepo lice začénja veneti, otrok zgubi veselje do učenja, rad se skriva in potika po samotnih krajih; skerbni oče poprašuje, mati tarna, kaj se je vendar prigodilo temu otroku. Nedolžno dete je padlo gerdemu zapeljivcu v roko, nedolžnost je zgubilo, pokoj in mir serca je zginil, vbogljivi otrok je postal nevkreten in gluhi do lepega opominjevanja.

Lahko bi to sliko dalje risal in izpeljeval, pa v okvir lista, kateri izhaja le radkokrat in mnogim pride v roke, ne spadajo prav za prav drobna pretresovanja in razlaganja; kdor mojih tovaršev se hoče o tem dalje učiti, bo najdel že potov, da bo o takih stvareh, ki so silno imenitne za učitelja, gojitelja in za dom, dalje pozvedoval. Po knjigah zdrav-

nikov in moralistov bo tukaj najdel o tem dovolj in toliko, da mu bodo lasje po konci stopali in ga bo merzel pot spreletaval; — pa tudi vpričo nas učiteljev se včasih neznano posveti, in odkriva se našim očem strašansko brezno, v katerega dere brezskerbna in nevbogljiva mladina. In zares, ako okoli sebe pogledamo, v serce se nam more smiliti, strah in groza nas mora spreleteti, ako pomislimo družinsko življenje po nekaterih hišah, ker tam silna revščina, drugej pa preveliko bogastvo mladost popači. Svoje dni sem bral od silnega spačenja in razuzdanosti ljudstva v Parizu in njegovi okolici, in l. 1870. mi je bilo potem razumljivo, da so tam v 19. stoletji huje delali kakor svoje dni Atila in njegovo divje ljudstvo; kedar namreč ljudstvo vse božje in človeške postave z nogami teptá, tam se človek pod žival poniža in razljuten huje razsaja nego divja zver.

Ker pa nisem ne zdravnik, ne duhovnik, ampak po svojem poklicu ljudski učiteljček, tudi ne segam dalje v družinsko življenje, marveč oziram se le na šolsko izrejo, ker le tukaj govorim iz lastne skušnje, ter podajam svojim sobratom na učiteljskem polji, nekatere reči, ktere sem opazeval pri svojem večletnem poslovanju, ter bi rad nasvetoval nekatere reči, katerih naj bi se učitelj ogibal, da ne postane vedoma ali nevedoma kriv tuje spačenosti.

Vsaka šola naj se poglobitno prizadeva, da ne postane nevarna jama, v kateri bi otroci zgubljivali svojo nedolžnost. Ne govorim tukaj od učiteljev, kateri so kar na ravnost sami po sebi mladini v spodtiko; takim kaj pripovedovati, bi bila stvar čisto od več, taki bi bili za kaj drugega, kakor za šolo; govorim tukaj le poštenim učiteljem, kateri so ne mara premalo pazni ali preveč prostoserčni in lahkomišljeni, da ne vidijo nevarnosti tam, kjer je res naj bližnja prilika za neskušeno in nevedno mladost, ker pomniti je treba pri šolski mladosti, da ena garjeva ovca vso čedo lahko okuži, in da je lažje mladost pred hudim varovati, kakor pa pozneje zapeljano na pravo pot zopet pripeljati.

Poglejmo učence

1. med potjo!

Otroci na kmetih hodijo po nekaterih krajih po eno uro dalječ sami sebi prepuščeni v šolo; dostikrat jih pot pelje po samotnih krajih. Lahko si mislimo, da skerbni starši niso nič kaj posebno veseli, kedar svoje otroke za pol ali celi dan iz pred sebe spusté. Dostikrat se je prigodilo, da so otroci po germovji se skrivali, namesto da bi bili v šolo prišli. Skerben učitelj bo tedaj otroke spraševal, s kom da hodijo domu, in staršem sporočal, ako otroci ne dohajajo redno v šolo. Starši se pa radi kar sami oprosté, in kar naravnost pravijo: „Otrok ne bom pošiljal v šolo, ker se mi po poti spridijo“. „Dokler moji otroci niso v šolo hodili, so še kaj vbogali, a sedaj so taki svojeglavneži“, so mi večkrat tožili starši, s

katerimi sem se po poti seznanil. Zastonj je bilo vse prigovarjanje, da je njih dolžnost, ne pa šolina, skrbeti in brigati se za to, kedaj da otroci domu pridejo in s kom da hodijo. Ljudje nočejo drugačnega mnenja slišati in neprenehoma terde: Šola otroke spridi; več ko je šol, slabeje je na svetu i. t. d.

Se vé, da se take reči ne zapisujejo v zapisnike, a prašajte ljudi po deželi, vam bodo od tega vedeli še kaj več povedati! — „Raji plačam katero koli kazen,“ je rekel kmetski mož, „kakor da bi pošiljal svojo trinajstletno deklê s sosedovimi vred v šolo“. — Videl sem večkrat na kmetih, da so otrokom iz vasí, ko so hodili k spraševanju ali v šolo, dali varha, kateri jih je spremljal do šole in potem pa zopet domu, kar mi je bilo zeló všeč. Po nekaterih krajih je naprava vse hvale vredna, da hodijo dopoldne dečki, popoldan deklice v šolo. — Tako skerbni starši in učeniki odstranjujejo daljno nevarnost od otrok; ložeje je namreč varovati koga, da ne pade v jamo, kakor potem izleči ga iz jame.

Poglejmo učence

2. v šoli!

Rekel sem, da ne govorim od takih učiteljev, kateri so kar naravnost mladosti v spodtiklej; tem niso namenjene te verstice, namreč vestnim in skerbnim učiteljem, katerim je v resnici mar za časno in večno srečo izročene mladine. Učitelj naj se varuje prepoved, ker prepovedi zbudé dostikrat radovednost, in ta mika. Kedar učitelj sploh mora govoriti od takih reči, naj govori od takih djanj, kakor od kakšne druge nečednosti. To veljá se vé le pri malih otrocih, kateri se v tem pregrešé iz nevednosti; take tožbe naj učitelj nikar ne razpravlja med naukom; velikrat iz takih tožbá ne pride nič drugega, kakor kakšna smešnost. Prigodilo se je pa že, da so otroci kar naravnost na glas zatožili eden drugega. Kaj sem takrat storil? Nič drugega, nego da sem mu rekel: molči, govori, kedar boš prašan!

Otroci sedé po dalj časa v šoli, dolgočasijo se, neke telesne potrebe jih opominjajo. Kaj naj učitelj takrat stori? Njegovo okó naj ne bo nikoli mirno; kedar vidi zamišljenega otroka, ali dva otroka v prav tistem šepetanji, takrat je že obnašanje sumljivo. „Otroci roke na klop!“ zagermí učitelj po šoli; „kaj imata vi dva pod klopjo“? Enega teh dveh naj priderží učitelj po šoli, in zvedel bo včasih v svojo žalost, kar je sumil. — Nikdar naj po več kakor eden otrok ne hodi na stran, in kedar koga ni hitro nazaj, naj pazi učenik na takega otroka; na stran pušcam otroka, kolikrat prosi; dasiravno nekateri le iz navade letajo, vendar je pa nevarnost tukaj, da bi kakšen sramožljiv otrok na zdravju škode ne terpel, ako se mu ne dovoli, kar prosi.

Naj več nevarnost pa žuga otrokom takrat, kedar vzlasti na kmetih čakajo po eno ali še več ur popoldanskega šolskega nauka, — in se brezskerbni

učitelj ne zmeni, kaj otroci v tem času počenjajo; z žalostjo so mi skušeni možje tožili, da so se njih otroci ravno o takih prilikah pohujšali. Mladost sama sebi pripuščena nikdar dobrega ne učini. Koliko previdnosti je treba učitelju, kedar podučuje drugi spol, tega morda ni treba dalje govoriti, ker vsak vé, kako dekleta vsako reč hitro zapazijo in so še veliko bolj počutne, kakor dečki pri teh letih.

Naj še nekaj omenim od telovaj, katerih se otroci po novi šolski postavi vdeležujejo. Tukaj pa kar na ravnost povem, da se mi telovaja v mestnih šolah, pri mestnih otrocih koristne, skoraj da bi rekel, potrebne zdé; a z nekaterimi vajami na orodji se nikakor ne morem sprijasnití, nikakor ne vem, kako bi te mogle otrokom posebno koristiti, drugič so pa te vaje take, da mora človek na ravnost drugam pogledati, ko vidi otroka, da se vije kakor kača po orodji, in svoj život spenja in nateguje, da ni kaj posebno estetično. Ako odraščén to zapazi, kaj mislite, da so otroci neobčutljivi gledalci zraven! Dosti je za ljudske šole, ako se v rednih vajah urijo otroci, da hodijo hitro, naglo v teku i. t. d.; take vaje, ako že morejo biti, naj bi bile za posebne ljudi, kateri se s tem ponašajo.

Priporoča se posebno dan danes, nadzorni nauk in pa prirodoznanje po šolah. Koliko previdnosti je tukaj učitelju treba, da ne bo sam mladosti pačil! Sicer naj veljá pravilo: za otroke ni vse, kar je za odrasčene, otrokom ni treba vsega vsega vedeti. Tukaj hočem govoriti s tistimi, kateri pravijo, da otrokom se mora povsod vse po pravici povedati, in čemu otrokom skrivati reči, katere morejo poprej ali kasneje vediti. Taki ugovori se meni ravno toliko veljavni zdé, kakor da bi kdo rekel meni: „Veš, ljubi moj, umerl boš prej ali pozneje; veliko hudega te čaka na tem svetu, naj te raji jaz ubijem“. Ne vem, ali bi bil vsaki čas pripravljen, takega človeka poslušati. Pa pojmo k stvari sami!

Ker se spačenost v нравnem življenji čedalje bolj širi, je nekaterim filantropom (človekoljubom) na misel prišlo, da so mladim ljudem odkrivali vse naravne skrivnosti, katere sicer dobrotljiva narava mlademu človeku prikriva; s tem so mislili, obvarovati ga pred spolovino razuzdanostjo, kakor n. p. koze vcepijo, da se ga potem prave koze ne primejo. Bili so pa tudi previdni in skušeni reditelji in učeni zdravniki, kateri so to močno odsvetovali, in prav resno pred tem svarili.

„Ignoti nulla cupido“. Kar človek ne pozná, ne poželi. Vzemimo, da oče pové otroku: „Vidiš dete, v tej omari je toliko bukev, a ene ti prepovem, nikar se jih ne dotakni!“ Kaj mislite, kaj bo otrok storil? Mogoče je tudi, da otrok pride tudi brez prepovedi do knjig, ali bolj gotovo bo prišel do njih, ako mu poprej povem, kakošne so. Tedaj nikar otroku ne jemljite njegove nedolžne nevednosti! Sicer je res, da človeka

reč ne osupne tako, ako jo poprej vé, ali pomisliti je treba, da se tukaj zbuja čut in poželjivost, katera pamet preoblada. Narava ima svoja pota, in človeka ne zapeljuje, ako ga drugi ne zapeljejo. Odstranimo raje vse od otrok, vse, kar bi jih pred časom privodilo do takega spoznanja: take družine, take buke, i. dr.

Sicer je to res težko, skoraj bi rekel nemogoče, in ako tudi, ali bo zavoljo tega, mislite, stvar kaj manj škodljiva, ako jih sami v tem podučite?

Poslednjič še to: ali pa veste, kedaj da je ravno naj primernejši čas za ta poduk? V kakšnih besedah bote to povedali otrokom, kaj bote odgovorili otrokom, ako vas dalje sprašujejo? S takim podukom se tedaj nič drugega ne doseže, kakor to, da otrok zgodaj zgubi sramožljivost, katera je bila varhinja njegove nedolžnosti; v tem podučen otrok bo toliko bolj sam sebe zagovarjal in opravičeval.

Na srečo človeštva je menda sedaj pač malo ljudi, kateri bi na korist takih podučevanj kaj verovali. Da bi vendar ljudem kaj takega nikoli ne bilo prišlo na misel! Kolikor bolj so se ljudje deržali tega nauka, toliko bolj razširjena je bila samopašnost pri mladosti.

Ker mlademu človeku nevarnosti proté od vseh strani, mladeneč pa vendar ne more iz sveta iti, ampak med svetom pripravljati se za svoj prihodnji stan, tako naj starši in gojitelji mladim ljudem dadó amulet, kateri jih bo varoval zalezovanja hudobnih in občnega spridenja, in to skrivno zelišče ni nič drugega, nego strah božji, misel na pričujočnost božjo, na Boga, kateri tudi na skrivnem vidi. Kdor se boji Boga, ne bo se mu treba pozneje bati zdravnika ali drugih ljudi, ohranil bo svojo telesno in dušno krepost in čverstost do pozne starosti, ter blagoslavljal starše in učnike, kateri so ga vadili strahú božjega.

M.

Kako se pri otrocih zbuja nramni čut in pamet.

Jutranja zarja napoveduje beli dan; pamet in vest pripravljate pot razodenju božjemu in verozakonu.

Pervo, kar se ima otrok učiti je, da se zaveda svoje pameti; da razločuje dobro od hudega, resnico od laži, da poslušajo notranji glas, svojo vest, katera svari in opominja.

Nova metoda zahteva, da je prvi nauk nadzorni nauk, in na ta nauk veliko veliko zidajo. Tudi ta nauk pripomore k spoznanju božjemu; lahko se tukaj pripoveduje od Boga, ki je vse vstvaril, vse ohranjuje in vlada; vendar nikar se predolgo pri njem ne mudimo, iz otrok ne na-